

Aïda Egea Robert

**GUIA TERRITORIAL: ABORDATGE TRANSDISCIPLINARI DEL
MALTRACTAMENT CAP A LES PERSONES GRANS**

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit per Joan Manel Arca Míguez

Grau de Treball Social

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2021

a) La motivació de la que deriva el contingut abordat en l'article i la seva vinculació o no amb el treball realitzat en altres assignatures del Grau.

La motivació principal que m'ha impulsat a escriure sobre les persones grans i el maltractament, en primer lloc, a estat per vinculació a les meves pràctiques a l'Equip de Persones Grans i Persones en Dependència de l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes, que m'ha proporcionat una nova visió d'aquesta realitat amagada que fa patir tant a les persones grans, de la desprotecció que hi ha a escala institucional i de la poca formació per part de tots els professionals, quan sorgeixen aquestes situacions.

Poder participar i observar en primera persona tots els mecanismes de detecció, avaluació i intervenció per plasmar-los en una eina professional com ho seria una guia, em va fer pensar que amb aquest article científic ho havia de traslladar a l'exterior, no podia guardar tota aquesta experiència únicament per a mi.

En segon lloc, sempre he tingut una connexió i sensibilització especial, de fet el meu treball de recerca (batxillerat) també va anar relacionat amb les persones grans. Considero que tenen una vitalitat especial i em captiven les seves històries i experiències del passat, a més, de l'aprenentatge que pots rebre.

Per últim, m'agradaria fer referència a l'optativa de **Vellesa** del grau de treball social, que m'ha aportat nous conceptes que desconeixia completament, com ho és l'edatisme (discriminació per edat) o entendre al grup de les persones grans com divers i sense prejudicis, tots aquests ítems he intentat reflexionar-los i reflectir-los al llarg del meu article.

b) Article

Aïda Egea Robert

Estudiant de 4º curs del Grau de Treball Social de la Universitat Rovira i Virgili

Resum

El següent article parteix de l'anàlisi de la guia territorial per a la prevenció, detecció, avaluació i intervenció en situacions de maltractament cap a les persones grans, portada a terme per iniciativa professional, elaborada i aplicada per l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes amb col·laboració de la Diputació de Barcelona i l'Associació per a la Investigació del Maltractament a les persones grans (EIMA). Construïda des d'una vessant transdisciplinar i de gènere, ofereix un seguit d'instruments, circuits i actuacions marcades. Una societat cada vegada més envellida a causa de la millora de factors mèdics, socials, sanitaris i econòmics, que han permès allargar la vida, el que pot comportar, d'altra banda, una major presència de dependències i situacions de maltractament.

L'article se centrarà en tots els aspectes que interfereixen en aquestes situacions, com ho són la tipologia de maltractaments, la detecció, la intervenció, l'avaluació i el gènere. En resum, un conjunt de professionals de diferents disciplines treballen per una mateixa finalitat, protegir a un sector de la població invisibilitzat, un maltractament el qual se li posa el focus i pren importància, el que demostra els canvis que s'estan produint a escala professional i alhora social.

Paraules clau: Maltractament, persones grans, transdisciplinar, dependència, edatisme

Abstract

The following article is based on the analysis of the territorial guide for the prevention, detection, evaluation and intervention in situations of elder abuse, carried out by professional initiative, created and applied by the Sant Pere de Ribes City Council with the collaboration of the Diputació de Barcelona and the

Association for the Investigation of Elder Abuse (EIMA). The guide is made from transdisciplinary and gender perspective, it offers a series of marked instruments, circuits and actions. A society that is getting older due to the improvement of medical, social, health and economic factors, which have made it possible to extend life, which can lead, on the other hand, to a greater presence of dependency and situations of abuse.

The article will focus on all the aspects that interfere in these situations, such as the type of abuse, detection, intervention, evaluation and gender. In short, a group of professionals from different disciplines working for the same purpose, to protect an invisible sector of the population, an abuse that is focused on and takes on importance, this demonstrates the changes that are taking place on a professional and social scale.

Keywords: Abuse, Elderly people, Transdisciplinary, Dependence, Edadism

1. Introducció

Em proposo traslladar l'especial sensibilització i aprenentatge que he pogut extreure de l'experiència envers la participació de la guia, portada a terme per l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes (Barcelona), contra els maltractaments cap al col·lectiu, certament invisibilitzat, de les persones grans. El debat sobre la desprotecció generalment institucional, ha comportat una exigència i protocolització en la seva actuació.

Durant el transcurs de la vida, suposadament, sobrepassem per a totes les etapes socialment construïdes com la infància, l'adolescència, l'edat adulta i la vellesa, però no ens adonem que l'envelliment és present en cada una d'elles, ja que és un procés i no pas una categoria d'edat.

Fent referència a les atribucions destructives de l'envelliment, el clar exemple és la dependència i la senilitat, això m'ha portat a la reflexió sobre si realment l'ésser humà és tan independent com imagina, quan som infants requerim algú que ens cuidi per a poder-nos desenvolupar, quan ens fem més grans sovint depenem de les relacions, però quan la "dependència" arriba quan som persones grans s'entén com una càrrega social.

Com a societat tenim la necessitat d'assignar un significat, un còmput d'elements a les diferents etapes, una construcció social que pot conduir a un augment del risc d'aquests abusos, entesos com a multifactorials i tenint present tots els factors socials, sanitaris, personals, els valors o la cultura.

Álvarez, (1977) defineix el maltractament com *"tota acció voluntària, accidental i fortuïta que condueixi a una ofensa o descuit físic, psicològic, emocional, social o econòmic, infringit a una persona major de seixanta anys pels fills, nebots, germans, familiars, tercers, la societat o pel medi en el qual es desenvolupa."*

Considero que aquesta definició explica de manera clara i concisa els principals elements i característiques del maltractament, però discrepo en la referència relacionada amb l'edat ("seixanta anys"), en tant que l'envelliment, tal com he destacat anteriorment, és un procés que parteix des del nostre naixement fins a la nostra mort.

És essencial remarcar la primera referència a escala internacional, no apareix fins a l'any 1989, amb l'elaboració de la *Declaració de Hong Kong de l'Associació Mèdica Mundial sobre el Maltractament a Persones Grans*. Com es pot observar no fa tants anys que es va reconèixer al col·lectiu de les persones grans com a subjectes de dret, que requereixen d'una atenció, un benestar i una responsabilitat social.

Un altre antecedent transversal, que suposaria una visibilització i conscienciació, seria la *Declaració de Toronto del 17 de novembre de l'any 2002*, que reconeixia com és d'essencial una prevenció global, on estaven implicats l'Organització Mundial de la Salut, la Universitat de Toronto, la Universitat de Ryerson i Ontàrio del Canadà i la INPEA (International Network for the Prevention of Elder Abuse).

Per enllaçar elements, la guia territorial estableix un marc teòric juntament amb un treball de conscienciació i sensibilització. Ens posicionem des d'una perspectiva multifuncional, és a dir, desenvolupem diferents funcions i tenim en compte els eixos de desigualtat que poden interferir, com ho són els sistemes del gènere, l'edat o l'estat socioeconòmic.

Seguint la mateixa línia, la tipologia de maltractament que s'estableixen en el seu contingut de la guia són:

- Abandonament i negligència
- Maltractament físic
- Maltractament psicològic o emocional
- Abús econòmic
- Abús sexual
- Vulneració de drets

Convé ressaltar que la tipologia anteriorment esmentada, pot anar interrelacionada amb el maltractament institucional, aquell que pot sorgir als hospitals, sociosanitaris, residències, i l'estructural, aquell que provoca que les estructures generades per la societat comportin unes accions desiguals i d'opressió.

Alguns exemples són:

- Carència de marcs legals
- Escasses polítiques públiques i socials
- Normes legals, culturals, socials i econòmiques
- Discriminacions com l'edatisme

2. Objecte d'estudi

L'objectiu principal per iniciar el procés de treball per l'elaboració de la Guia local a la població de Sant Pere de Ribes (Barcelona), va ser crear i facilitar un instrument que estableixi criteris i actuacions per prevenir, detectar i intervenir les situacions de maltractament a les persones grans.

A més, sensibilitzar a tots els professionals que treballen en l'àmbit de les persones grans, la importància que té la transdisciplinarietat, una disciplina que organitza tots els coneixements per contribuir a una mirada global, acceptar la diversitat acadèmica i nodrir-te de totes les nocions.

En aquest procés d'elaboració, la població diana s'enfoca en les persones grans en risc/situació de vulnerabilitat de dret, maltractament o negligència.

La metodologia aplicada es va dividir en dues fases diferents;

1. **Fase de captació i formació**, es va adreçar a professionals i agents del territori vinculats a aquest sector de la població, formada per set sessions de formació teòrica de dues hores cada una, entre el mes de novembre i el mes de desembre en format virtual.
2. **Fase d'elaboració** per part de la comissió tècnica composta per alguns professionals i agents que han participat en l'anterior fase. Aquesta es va realitzar amb el suport dels professionals de la Diputació i d'EIMA, un total de sis sessions de dues hores cadascuna.

2.1 Context

Ens situem a la població de Sant Pere de Ribes, municipi de la comarca del Garraf, formada per dos nuclis de població (Sant Pere de Ribes i Les

Roquetes) amb un total de 31.418 habitants dividits de manera proporcional, 15.000 aproximadament a cada nucli. Pel que fa a la franja d'edat dels seixanta-quatre anys trobem un total de 4.614 habitants (IDESCAT, 2019). Municipi econòmicament considerat de sector de serveis, a més de disposar d'alguns sectors de desenvolupament industrial.

La població de Les Roquetes no es desenvolupa fins als anys cinquanta, a causa del creixement poblacional i d'immigració provinent majoritàriament d'Andalusia, que provoca la creació d'un altre nucli pràcticament residencial i comercial, també, amb polígons logístics. En l'actualitat, cada nucli compta amb el seu EBASP (Equips Bàsics d'Atenció Primària) per poder assegurar i oferir una atenció de proximitat i qualitat.

2.2 Quin és el motiu que ha portat a fer aquesta guia?

El motiu principal va ser per iniciativa professional, en concret, l'equip de Persones grans, Persones amb Dependència i Persones amb Diversitat Funcional de Serveis Socials.

Un dels motius va ser arran de diverses participacions en jornades sobre la mateixa casuística, que va fomentar l'interès de comptar amb una guia com a instrument d'intervenció. Un altre motiu va ser la manca de protocols, eines de detecció i intervenció per abordar-ho de manera eficaç.

3. Fonamentació teòrica

En situacions de maltractament és imprescindible la multidisciplinarietat, les coordinacions entre altres professionals i tenir present la interseccionalitat, ja que pot provenir des de l'àmbit familiar, institucional o estructural. La intervenció no es pot concebre sense la persona afectada, no podem actuar de manera paternalista, la persona afectada s'ha de situar en una posició activa. Únicament podrem actuar de "manera unilateral" en els casos on hi hagi un delicte, ja que com a professionals tenim l'obligació de notificar-ho.

Un referent del territori és l'Equip d'Atenció a la Vellesa de l'Anoia, on han pogut extreure de les seves últimes intervencions, que la majoria de

maltractaments s'originaven dins l'àmbit familiar i que els autors formaven part de l'entorn. (Equip d'atenció a la vellesa de l'Anoia [EAVA], 2019)

Altrament, el context social és essencial per entendre els factors estructurals, en aquest cas la situació de pandèmia ha comportat un context de crisi, provocant un major increment de tota classe de maltractaments. En conseqüència, aquesta nova situació ha produït una difícil tasca de detecció i intervenció, a banda d'això un agreujament en la manifestació o denúncia per part de la víctima.

L'objectiu i les directrius polítiques per a la creació de la guia territorial eren completar-la, el qual s'ha complert, però encara no es podrien extreure resultats estadístics, ja que no ha sigut implementada.

Respecte a les hores de formacions i debat, es van qüestionar diferents factors de vulnerabilitat i de fragilitat que ajudarien a entendre i comprendre les situacions de maltractament, com ho són el gènere, l'edat o la teoria de la interseccionalitat.

D'entrada, la interseccionalitat és un concepte que designa la perspectiva teòrica i metodològica que cerca la percepció creuada de les relacions de poder. Un enfocament no innovador dins el feminisme, existeix un acord per assenyalar que les teories feministes havien abordat el problema abans de donar-li nom (Viveros Vigoya, 2016).

A tall d'exemple, (Viveros Vigoya, 2016) exposa que l'any 1989 l'advocada afroestadounidenca Kimberlé Crenshaw, en el marc jurídic volia demostrar com les dones negres dels Estats Units estaven exposades a violències i discriminacions a causa de la seva raça i gènere, buscava crear categories jurídiques per poder afrontar aquestes discriminacions.

En el marc de les persones grans, podríem indicar que estan exposades a una vulnerabilitat i desapoderament a causa de l'edat i el gènere que més endavant detallaré.

Tanmateix, pel que fa a la tipologia de maltractaments que exposa M. Tabueña i J. Muñoz (2021) a la guia són els descrits a continuació:

TIPUS DE MALTRACTAMENT	DEFINICIÓ
<i>1. Maltractament físic</i>	Acció i ús de la violència física que comporta lesions, cops o dolors. Alguns exemples poden ser les bufetades, cremades, restriccions, postracions excessives al llit, sacsejades, ús inapropiat de fàrmacs, entre altres.
<i>2. Maltractament psicològic o emocional</i>	Conductes i accions que deriven a un estat d'angoixa o estrès a la persona (víctima). Com ho són infligir la seva dignitat, insultar, amenaçar, cridar, infantilitzar, censurar, aïllar-la del seu entorn social i comunitari, disminuir la seva capacitat de decisió o autoestima.
<i>3. Abús sexual</i>	Tot contacte o activitat sexual sense tenir en compte el consentiment de la persona, poden ser tocaments, violacions, assetjaments, infeccions, exhibicions, maquillar sense el seu consentiment.
<i>4. Abús econòmic</i>	Ús inadequat dels seus béns, propietats, recursos o estalvis. La modificació forçada del testament, negar el dret a l'accés o control dels fons personals, robatoris, poders

	notarials sense capacitat de decisió o coartar per a fer signar contractes.
5. <i>Negligència</i>	S'entén com la desatenció de la persona gran, no procurar pel seu benestar, ni assegurar les tasques de la vida diària com; l'alimentació, la vestimenta, la higiene, la salut o l'habitatge.
6. <i>Abandó</i>	Desempament voluntari per part de la persona cuidadora de referència de la persona gran.
7. <i>Vulneració de drets</i>	Tots els anteriorment esmentats acaben comportant una vulneració de drets fonamentals de la víctima, es pot exemplificar amb: la confidencialitat, la intimitat, l'honor, la dignitat, la llibertat o el dret a decidir sense cap coacció.

Figura 1: Elaboració pròpia

Un cop tenim constància de la tipologia de maltractament que poden manifestar-se, per fer una bona detecció i intervenció és important poder extreure aquells factors de risc i de protecció. Segons (Senado Dumoy, 1999) un factor de risc s'entén com aquella mesura que reflecteix la probabilitat de què es produeixi un fet o un dany a la salut, una característica o circumstància detectable. Els factors de risc estan localitzats en els individus, les famílies, les comunitats i en l'ambient. Quan hi ha l'existència d'un dany, significa que s'ha materialitzat el risc.

Seguidament, podem discernir entre factors de risc de la persona gran, en aquest cas víctima de maltractament i factors de risc de la persona cuidadora i responsable d'aquest dany.

Fent referència als factors de risc recollit per la (OMS, 2015 i Pillemer, Burnes, Riffin, i Lachs, 2016) són:

Persona gran (víctima)	Persona cuidadora (maltractadora)
- Sexe femení (gènere) - Edat superior a setanta - quatre anys - Discapacitat important - Trastorn mental - Nivell socioeconòmic baix - Dependència financera, física o emocional - Deteriorament cognitiu - Estat civil de viduïtat - Aïllament social - Cohabitatge víctima-persona agressora	- Trastorn mental - Abús de substàncies - Dependència de la persona gran: econòmica, emocional, relacional - Incipient xarxa social - Sobrecàrrega de la persona cuidadora (burn out) - Escassa formació, recursos

Figura 2: Elaboració pròpia

Pel que fa als factors de protecció, podem destacar els següents:

- Suport familiar i social
- Vincle professional
- Pensió regular o poder adquisitiu
- Conèixer els recursos socials i sanitaris de l'entorn
- Vida social i comunitària activa i participativa.

3.1 Com podem detectar i avaluar aquestes situacions?

Per a poder portar a terme una bona detecció és essencial una coordinació amb altres professionals; sanitaris, treballadors socials, residència, cossos policials, casals de persones grans, la farmàcia, entre altres. Establir un

vinde de confiança amb la persona afectada, pot provocar una major probabilitat en la narració del succés.

Hi ha moltes maneres de poder fer una bona detecció (Tabueña, 2016):

a) Pel que fa a la víctima, la persona gran podem detectar:

- Sentiments de culpa o vergonya
- Justificació o necessitat de protegir el causant dels maltractaments.
- Persones amb dificultats per expressar-se verbalment o per informar amb claredat
- Por de les represàlies, de la pèrdua dels vincles afectius. Ex: prohibicions per veure els nets
- Manca de confiança en les solucions.

b) Pel que fa als i les professionals podem detectar:

- Atribució del comportament de la persona gran maltractada al mateix estat físic o a la mala salut per edat avançada
- Creença que el que passa a la família és una qüestió privada i ho han de resoldre entre ells (creença cultural)
- Manca de protocols estandarditzats per saber què cal fer i on cal anar
- Documentació i obtenció de proves
- Sectorització del problema, com es pot obtenir informació necessària d'altres professionals
- Aspectes ètics i legals

Un altre punt a remarcar són les eines d'avaluació específiques que es poden trobar a la guia, les quals podem emprar quan detectem algun indicatiu o sospita. Algunes de les escales de valoració són:

GDS (Escala de deteriorament de Reisberg)
YESAVAGE (Cribratge per la depressió)
GOLDBERG (Mesura ansietat i depressió)

BARTHEL (Mesura índex d'activitats bàsiques de la vida diària)
LAWTON Y BRODY (Mesura la capacitat de les activitats instrumentals de la vida diària)
TSO (Escala de valoració sociofamiliar)
SELF-SUFFICIENT-MATRIX (Ajuda a identificar i gestionar casos socials complexos)
ZARIT (Sobrecàrrega de la persona cuidadora)
ENTREVISTA (Tècnica quantitativa)

Fig. 3: Elaboració pròpia

L'avaluació sempre s'ha de realitzar per un conjunt de professionals, on cada un d'aquests s'encarregarà de cada avaluació.

- Metge i infermeria → Avaluació física i cognitiva
- Psicòlegs → Avaluació psicològica per psicòlegs
- Treballadors i educadors socials → Avaluació social i familiar

D'aquesta manera, s'hauran de tenir en compte que les relacions són globals, les relacions socials, les relacions familiars i relacions de salut. Una de les grans diferències amb els altres maltractaments, és que no hi ha una normativa que ens permeti intervenir, és per això que l'elaboració de guies són essencials per poder donar resposta a aquesta necessitat social.

3.2 Com s'estableix la intervenció?

Al pla d'intervenció han de constar els objectius, involucrar el màxim de professionals i adreçar-nos a la persona gran com subjecte actiu de canvi. Hem de ser transparents i explicar les possibles conseqüències tan positives com no tan positives, no podem amagar la realitat. El nostre objectiu principal ha de ser protegir la persona gran, evitar altres maltractaments (treballar en prevenció) i observar els indicadors de risc.

El següent punt a considerar i que s'ha de veure reflectit, és la resposta lenta dels jutjats, saber que farem amb la persona en el marge de temps que comporti la resolució del cas.

De manera paral·lela, quan intervenim ens podem trobar, a grans trets, amb dos escenaris diferents. Un d'aquest on la persona pugui decidir per ella mateixa, i un altre on la persona no pugui decidir o obrar per ella mateixa (ex: Alzheimer avançat).

En el cas que la persona pugui decidir per ella mateixa, s'haurà de tenir en compte l'opinió i la decisió de la persona, és el seu pla d'intervenció. Com a professionals li hem de poder oferir suport, acompanyament, comunicació, informació, entendre com se sent, assessorament, conèixer i analitzar les accions que s'han detectat i potenciar els recursos.

En el cas de maltractament i sense capacitat de decisió (persona gran) es podrà aplicar algunes d'aquestes mesures descrites per (Casas, C., Cuadras, S., Esquer, E., Fíte, G., Garcia, A., Lanau, F., Gassol, D., Dalmases, J., Llanas, L., Lloses, A., Lozano, M., Pereira, J., Moral, P., Martínez, D., López, M., Martorell, C., Tudela, M., Moreno, A., Pérez, A.,... Vilarmau, 2017), són les següents:

- *Comunicació de modificació de la capacitat o de presumpta incapacitat a la fiscalia*
- *Comunicació de guarda de fer al jutjat o fiscalia*
- *Petició d'adopció de **mesures cautelars** al jutjat (art. 762 de la Llei d'enjudiciament civil).* Quan hi ha una urgència, s'ha d'acreditar que hi ha un risc per a la persona (ex: risc patrimonial o físic), s'haurà d'observar els perjudicis greus de la persona (ex: desnutrició, deshidratació...) És convenient acompanyar-lo amb informe de salut i es poden presentar a jutjats o fiscalia. Quan presentes les mesures cautelars és necessari demanar als jutjats que anomeni un defensor judicial (és un tutor amb caràcter temporal), sinó presentar una entitat tutelar.
- *Demanda d'un ingrés involuntari al jutjat*
- *Iniciació del procediment de modificació de la capacitat per les persones legitimades per la llei.*

4. Discussió

En el marc de les persones grans, se'ns presenten dos factors d'especial vulnerabilitat, com ho són l'edat i el gènere. Un problema greu, subtil i complex de les societats modernes, és el concepte de l'edatisme (discriminació per edat) de Butler i Lewis (1973) per referir-se als estereotips, actituds negatives i pràctiques discriminatòries (Bravo Segal, 2018).

Segons l'informe mundial sobre l'edatisme realitzat per l'OMS (Organització Mundial de la Salut) de l'any 2021, exposa que s'associa a una menor esperança de vida, una salut física i mental més deficient, reduint la qualitat de vida de les persones grans i augment d'aïllament social i soledat. A més, implica un augment en el risc de violència i maltractaments.

Si analitzem el nostre entorn, podem observar discriminacions per edat, un exemple molt clar són els que emeten els mitjans de comunicació. Durant els mesos de confinament més estrictes, a causa de la crisi social i sanitària que va comportar el virus de la COVID-19, van sortir a la llum maltractaments d'institucions residencial, per exemple, la residència Mossèn Homs de Terrassa, on dues de les seves treballadores, les quals posteriorment van ser acomiadades, van filmar maltractaments físics (administració inadequada dels fàrmacs) i psicològics (insults).

Amb tot això em vull referir que els mitjans de comunicació han de complir amb la seva funció d'altaveu i denúncia per traslladar-ho a la societat, i així evitar el tabú, però quan emeten imatge i vídeos tan gràfics i de manera repetitiva, considero que perd el sentit del missatge que es vol transmetre i es converteix en una notícia sensacionalista, ja que denigren la protecció i la dignitat de la persona gran maltractada.

De manera paral·lela, si ho comparem amb altres tipus de maltractament com la violència masclista o el maltractament infantil, com a societat, no permetríem aquesta retransmissió tan explícita.

D'altra banda, una de les idees correlacionades amb discriminació per edat, són les dependències que associem quan la persona té una edat avançada. (Bárcena et al., 2009) expressa que cada etapa vital existeixen continguts

culturals i que es configura a partir de percepcions socials. (San Roman, 1990) expressa que es produeix el *fenomen de la invisibilitat*, que implica un desinterès progressiu per part de les persones més joves a l'envelliment. La concepció negativa que tenim de l'envelliment la reproduïm amb el nostre llenguatge, com ho són les idees negatives de la malaltia, el deteriorament i la pèrdua, en comptes d'entendre-la com un procés evolutiu i genètic, que sovint queda sota una dimensió exagerada de la realitat.

A les societats occidentals, el procés de la dona en l'envelliment fa referència, especialment, a la menopausa i al niu buit, processos vinculats a la reproducció i la maternitat, mentre que els homes se'ls hi atribueix la jubilació i l'oci (Freixas, 1997). Totes aquestes creences culturals formen part de la nostra estructura social, que incita a les desigualtats entre els homes i les dones.

Un altre factor a tenir en compte és el gènere, el qual s'ha de visualitzar des de perspectives diferents, una que seria la violència masclista (en dones grans) i l'altre la violència familiar/maltractament.

La relació entre violència masclista i dones grans, no va ser detectada com a problemàtica social fins a la dècada dels vuitanta, generalitzada com a maltractament i associada a una manca de consens en la seva definició, carència d'intervencions especialitzades i recursos adients a les seves necessitats (Ibáñez, 2012). De fet, hi ha una carència de detecció i intervenció, a més s'incrementen els factors de vulnerabilitat, un aïllament social i uns rols tradicionals de gènere, on l'educació franquista i tardo franquista tenia unes directrius clares on les dones eren destinades a dedicar-se a les tasques reproductives (cura dels fills i la llar), mentre que els homes eren els encarregats de les tasques productives i legitimades (treball i economia).

Una altra qüestió a tractar per autors com (Ayala, Sílvia., Casacuberta, Oriol., Herrera, Laura., Pi, Aina., Quer, Gisela., Pedrós, 2020) exposen que a la població envellida és on menys recursos es destinen per abordar violència masclista, ara bé, el **maltractament i la violència masclista coincideixen en l'abús de poder**, però el **maltractament** s'exerceix des de **posicions de confiança** mentre que la **violència masclista** és des de la **desigualtat en relacions** de poder entre homes i dones.

Una de les característiques pròpies de la violència masclista en dones grans és que en moltes ocasions es tracta de *violència amb història*, és a dir, que les dinàmiques de violència s'arrossegueu des de fa molts anys fins i tot des de l'inici de relació de parella o matrimoni (Ibáñez, 2012).

Per contrastar tot l'anteriorment esmentat, un dels estudis més recents i complets en aquesta matèria, portat a terme per (Instituto Aragonés de la Mujer, 2018), van exposar que la violència induïda per la parella o exparella, a escala estatal, de dones entre 65 i 74 anys patien en major mesura (2,7%) violència física per part de la seva actual parella, seguides de les dones més joves de 16 a 24 anys (2,2%).

Malgrat aquestes dades, la resta de tipologia de maltractament com ho són la violència psicològica, la sexual o l'econòmica, en general, les dones grans tenen una menor prevalença, excepte la violència psicològica del control (17,9%) en les dones grans i un (29%) la resta de dones. (Instituto Aragonés de la Mujer, 2018)

Una altra referència (Zapata, 2019) mostra com les dones majors de seixanta-cinc anys són un col·lectiu invisibilitzat pel mateix feminisme, una de cada quatre dones assassinades a l'Estat espanyol entre l'any 2010 i 2015 tenia més de seixanta anys. El 35,4% de les dones majors de seixanta-cinc anys han sofert algun tipus de violència masclista (física, sexual, psicològica o econòmica) per part de les seves parelles, enfront del 26,7% de les dones d'entre 16 i 64 anys, segons dades publicades en l'any 2015 pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat espanyol.

En relació a l'abordatge de la violència masclista en dones grans, segueix les directrius del Protocol marc i orientacions d'actuació contra els maltractaments a les persones grans, 2012, per la Generalitat de Catalunya. Aquest document estableix les formes d'intervenció, sobretot per a professionals de l'atenció directa, tant la violència masclista com el maltractament en l'àmbit domiciliari i institucional. El marc legal que estableix una protecció i mesures penals per a totes les dones que pateixin violència masclista és la *Ley orgànica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*, a més, com a professionals tenim l'obligació d'establir una

relació de confiança amb la persona, valorar el grau d'urgència, determinar la capacitat d'obrar, els recursos que té a l'abast, entre altres.

Tot seguit, a escala preventiva per afrontar els maltractaments, és convenient destacar diferents opcions o mesures que es poden prendre, són les descrites a continuació:

En primer lloc una de les mesures és el **poder preventiu**, eina regulada pel Codi Civil de Catalunya, on la persona pot evitar la incapacitació judicial quan té plenes facultats, és a dir, s'avança a un possible deteriorament cognitiu en un futur. La diferència que hi ha amb la incapacitació judicial radica en la potestat única que té el jutge en escollir el teu tutor/a, les seves obligacions i els àmbits en els quals podrà intervenir. La gran diferència a destacar amb els poders, és que tu decideixes al teu tutor/a (possibilitat de més d'una persona) i els àmbits d'actuació.

En segon lloc, una altra mesura rellevant és la figura de l'**Assistent**, Capítol VI del Codi Civil Català. La persona major d'edat i amb una disminució no incapacitant, per tant, amb capacitat de decisió pot fer una petició d'una persona determinada a l'autoritat judicial. Aquesta autoritat determinarà l'àmbit personal o patrimonial de l'assistència i els interessos a tenir cura. Podrà intervenir en un àmbit d'actuació limitat, com per exemple, recollir els informes mèdics, retirar diners amb un topall marcat, entre altres. Aquesta mesura pot ser interessant, ja que tot assistent està obligat a rendir comptes de totes accions que ha fet i a justificar-les, així doncs, no permet que hi hagi cap mena d'abús. Encara que, aquesta figura quedarà inhabilitada en el moment que la persona no tingui capacitat de decisió, ja que l'assistent té l'obligació de demanar una incapacitació judicial (Codi Civil Català, 2010).

En tercer lloc, hi ha mesures preventives específiques per a persones grans, com ho és el **Programa Pensium**, que es tracta d'un nou finançament perquè les persones grans amb grau dos o tres de dependència, que desitgin anar a viure a una residència, puguin llogar el seu habitatge per cobrir gran part de les despeses de l'assistència residencial. La família sempre manté la propietat, sense hipoteques ni avals. A més, aquest programa inclou les reformes necessàries i la gestió del lloguer, a família no ha d'assumir cap despesa.

D'altra banda, la cancel·lació d'aquest programa es pot fer en qualsevol moment, i els ingressos del lloguer passarien a la família o a residir a l'habitatge.

En quart lloc, una altra opció a valorar pot ser amb l'entrada en vigor de la Llei 11/2001, de 13 de juliol, **l'acolliment familiar per a persones grans**. Es constitueix com un servei social d'atenció especialitzada, amb l'objectiu d'evitar les institucions geriàtriques i poder mantenir-se en un ambient social i familiar, ja que normalment la persona gran ho prefereix. Per formalitzar l'acolliment, prèviament és obligatori una declaració d'idoneïtat de la persona o les persones acollidores, poden ser unides per vincles de parentiu llunyà en línia col·lateral, o de simple amistat o companyonia per a viure al mateix habitatge. La durada del pacte no pot ser inferior a tres anys i les persones acollidores han de tenir cura de les persones acollides.

Per últim, l'opció de **Cohabitatge** trenca amb el model tradicional que tenim d'habitatge, reemplaçant-lo per un conjunt de cases o pisos privats i amb espais comunitaris. Aquests espais normalment són: una cuina, un menjador, servei de bugaderia, espais recreatius i també pot comptar amb espais exteriors com poden ser jardins o espais oberts. L'objectiu és formar part d'una comunitat organitzada, participativa, proporciona un envelliment actiu, de connexions socials, fomenta una autonomia, una major qualitat de vida i el dret a viure un envelliment amb companyia i accessible.

Resumint el més important, la meua experiència en l'elaboració de la guia ha sigut trencar amb tots els prejudicis imposats socialment, les idees preconcebudes i les discriminacions cap al col·lectiu de les persones grans. Deixar enrere la percepció de grup homogeni i comprendre'l com un grup divers i plural, amb capacitat d'actuació activa.

5. Limitacions del treball presentat

Tant les sessions teòriques com la comissió tècnica, es van portar a terme de manera virtual, tot i la gran participació que va haver-hi a escala professional, considero que la presencialitat hagués aportat una major creativitat, debat, noves idees, connexions socials, que no van sorgir a causa de la dinàmica virtual.

Un aspecte important a ressaltar i que ens ha demostrat la Covid-19, és que amb les noves tecnologies i aquesta nova modalitat, ens ha permès no aturar-nos com a societat, i tant l'àmbit acadèmic com professional ens hem pogut reinventar i seguir treballant.

Un altre aspecte limitant ha sigut la manca de resultats de la guia, però entra dins del pla marcat per la institució, ja que al mes de maig havia d'estar completa per poder-se implementar al mes de juny. És per aquesta raó que encara no hi ha cap avaluació ni resultats.

Per últim, tant la Diputació de Barcelona com l'Associació EIMA, encarregats del desplegament de les guies als serveis socials, no compten amb cap avaluació d'impacte, fet que hagués pogut exposar i ressaltar al llarg de l'article.

6. Prospectiva

La guia local és una eina que compleix les funcions d'informació, seguiment i assessorament per a les situacions de maltractament a les persones grans. Principalment està dirigida als professionals dels serveis socials i la prospectiva és favorable, ja que conté com coordinar-se amb diferents professionals, com dividir-se les tasques, factors de risc i protecció, com fer una intervenció situant a la persona gran activa, instruments legals, entre altres.

Segons resultats consultats per la Diputació de Barcelona, des de l'any 2015 s'han elaborat fins a 13 guies a diferents departaments de serveis socials del territori de Catalunya.

Tot i que no tenen una avaluació de l'impacte, consideren que és una eina eficaç i de gran utilitat per a la intervenció, una problemàtica oculta i que fa patir tant a les persones grans.

7. Bibliografia citada

Ayala, Sílvia., Casacuberta, Oriol., Herrera, Laura., Pi, Aina., Quer, Gisela.,
Pedrós, P. (2020). *LA PERSPECTIVA DE GÈNERE I L'ATENCIÓ A LES VIOLÈNCIES MASCLISTES DES DELS SERVEIS* (Vol. 1, p. 116).
<https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=349852060030>

Bárcena, C., Iglesias, J. A., Galán, M. I., & Abella, V. (2009). Dependencia y edadismo. Implicaciones para el cuidado. *Revista Enfermería Castilla Y León*, 1(1), 46–52.
<http://www.revistaenfermeriacyl.com/index.php/revistaenfermeriacyl/article/view/18>

Bravo Segal, S. (2018). Edadismo en medios masivos de comunicación: una forma de maltrato discursivo hacia las personas mayores. *Discurso y Sociedad*, 12(1), 1–28.
[http://www.dissoc.org/ediciones/v12n01/DS12\(1\)Bravo](http://www.dissoc.org/ediciones/v12n01/DS12(1)Bravo)

Brandl, B; Cook-Daniels, L. (2002), Domestic Abuse in Later Life, Applied Research Forum, National Online Resource Center on Violence Against Women VAW Net.

Casas, C., Cuadras, S., Esquer, E., Fíte, G., Garcia, A., Lanau, F., Gassol, D., Dalmases, J., Llanas, L., Lloses, A., Lozano, M., Pereira, ., Moral, P., Martínez, D., López, M., Martorell, C., Tudela, M., Moreno, A., Pérez, A.,... Vilarmau, C. (2017). *Programa de gent gran. Guia territorial de l'Anoia per a l'actuació contra els maltractaments a les persones grans* (p. 160).
file:///C:/Users/Usuario/Desktop/an_guiaterritorial_cat.pdf

Codi Civil de Catalunya [CCC]. Llei 25 de l'any 2010. 29 de juliol de 2010
(Espanya).

Equip d'atenció a la vellesa (2019). Memòria 2019, EAVA informe 2019
(anoia.cat)

Freixas, A. (1997). Envejecimiento y género: otras perspectivas necesarias. *Anuario de Psicología/The UB Journal of Psychology*, 31–42.
<http://revistes.ub.edu/index.php/Anuario-psicologia/article/view/9032>

Generalitat de Catalunya (2012). *Protocol marc i orinetacions d'actuació contra els maltractaments a les persones grans* [Arxiu PDF]
.proposta_protocol_maltractaments_gent_gran.pdf (gencat.cat)

Ibáñez, J. G. (2012). LA VIOLENCIA DE GÉNERO CONTRA LAS MUJERES MAYORES. UN ACERCAMIENTO SOCIO-JURÍDICO. *Derechos y Libertades*, 27, 299–326. <https://core.ac.uk/download/pdf/29406225.pdf>

Ibáñez, J. G. (2015). Una Mirada Interseccional sobre la Violencia de Género contra las Mujeres Mayores. *Oñati Socio-Legal Series*, 5(2), 547–569. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2550210

Instituto Aragonés de la Mujer. (2018). *La Violencia de Género contra las Mujeres Mayores en la población aragonesa*. 79. https://www.aragon.es/documents/20127/674325/estudio_mujeres_mayores_aragon.pdf/c99e1649-80e8-de95-62c7-5b30628f9393

Ley Orgánica 1 de 2004. De Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. 29 de diciembre de 2004 B.O.E. 313

Llei 11/2001. Acolliment familiar per a persones grans. 13 de juliol 2001.D.O. 3437

Meneses, C. (Coord.); Charro, B; Rúa, A; Uroz, J. (2018), La violencia de género en la pareja o la expareja de mujeres mayores de 60 años. Universidad de Comillas para la Fundación Luz Casanova.

Organització Mundial de la Salut (2021). *Informe mundial sobre el edadismo resumen*. [Informe mundial sobre el edadismo - Resumen \(who.int\)](https://www.who.int/publications-detail/11-years-of-ageism-report)

Senado Dumoy, J. (1999). Los factores de riesgo. *Revista Cubana de Medicina General Integral*, 15(4), 446–452. http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0864-21251999000400018

Viveros Vigoya, M. (2016). La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación. *Debate Feminista*, 52, 1–17. <https://doi.org/10.1016/j.df.2016.09.005>

Zapata, P. R. (25 de Novembre de 2019). *Les dones majors de 60 anys, les víctimes oblidades de les violències masclistes*. La Directa

c) La presentació i la justificació de la revista a la que opta presentar l'article per a la seva publicació.

La revista escollida i emprada ha sigut l'anomenada Pedagogia i Treball Social de la UdG (Universitat de Girona), la qual va publicar per primera vegada l'any 2011. Es descriu com una revista internacional, digital, gratuïta, semestral de caràcter científic centrada en la difusió de la intervenció social i educativa.

El primer motiu per escollir-la, va ser per la possibilitat de publicar articles en llengua catalana i tenia molt clar que volia contribuir i fomentar les revistes amb llengües minoritàries.

Una altra justificació va ser que es troba buidada a **Dialnet**, base de dades de contingut científic en espanyol més gran i més consultada, a més, està avaluada per **Carhus Plus + 2018** (Sistema de classificació de revistes científiques dels àmbits de les Ciències Socials i Humanitats que es publiquen a nivell local, nacional i internacional) i **Latindex** (inclou revistes d'investigació científica que compleixen uns estàndards determinats).

A més, afegir que a MIAR (anàlisi de revistes científiques) li atorguen un ICDS (Índex d'impacte) de 3.5 l'any 2020. És una revista que hi ha una continuïtat anual, cada any es publiquen diferents articles.

Per últim, es tracta d'una revista que publica en Accés Obert, el que vol dir que proporciona accés lliure immediat als seus continguts basant-se en el principi que el fet de posar la recerca a disposició del públic de manera gratuïta afavoreix l'intercanvi global de coneixement.